

1. Σκηνή σε σχολείο. Κύλικα του ζωγράφου Δούρη (480 π.Χ.) Μουσείο Βερολίνου.

Πληροφορίες για την εκπαίδευση των νέων στην Αθήνα την κλασική εποχή

Παιδεία και εκπαίδευση για την αρχαία ελληνική κοινωνία της προϊστορικής περιόδου, αλλά και για την εποχή του Ομήρου, είναι έννοιες συνώνυμες με την εργασία και την επιδεξιότητα. Προϋποθέτουν σωματική, πνευματική και ψυχική ωριμότητα και τη στάση του ανθρώπου σε όλες τις εκδηλώσεις της ζωής. Εκπαίδευση για τον προϊστορικό άνθρωπο σημαίνει: η εφαρμογή και η θελιώση της γνώσης που αποκτήθηκε με την πείρα, για την καλύτερη αντιμετώπιση των συνθηκών της ζωής σε σχέση με το περιβάλλον.

Για τους νέους της ομηρικής κοινωνίας, οι δραστηριότητες που αφορούν στη διαχείριση του σπιτιού - οίκου και μεταβιβάζονται από τους μεγαλύτερους, αποτελούν τα μόνο μαθήματα, αφού η ζωή συσπειρώνεται

στην οικογένεια - το γένος.

Από τον 8ο αι. π.Χ. η οικογένεια αρχίζει να χαλαρώνει. Η οικονομία από οικογενειακή μετατρέπεται σε αστική, και η «πόλις» σταδιακά μεταβάλλεται σε «κράτος».

Η εκπαίδευση αρχίζει να αποκτά συγκεκριμένο χαρακτήρα, προετοιμάζοντας ανθρώπους για να συμμετάσχουν στα κοινά.

Στα τέλη του 8ου αι. π.Χ. διαγράφεται με σαφήνεια η εικόνα και ο χαρακτήρας της εκπαίδευσης των νέων που είναι πάντα σε συνάρτηση με την πολιτική και θρησκευτική ζωή του τόπου.

Η Σπάρτη και η Αθήνα δύο διαφορετικά πολιτειακά κέντρα, αντανακλούν τις απόψεις στον τρόπο που εκπαιδεύουν και ανατρέφουν τους νέους.

Στη Σπάρτη η εκπαίδευση του παι-

διού είναι από πολύ νωρίς υπόθεση της πολιτείας. Αντίθετα στην Αθήνα η οικογένεια αποφασίζει την εκπαίδευση του νέου ανάλογα με την οικονομική της θέση.

Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι πληροφορίες τόσο οι φιλολογικές όσο και εκείνες που μας παρέχουν τα ίδια τα μνημεία αφορούν στην εκπαίδευση του αγοριού, του νέου που πηγαίνει στο σχολείο. Τα κορίτσια καθώς είναι προορισμένα για τον ιδιωτικό χώρο και την οικογένεια, προετοιμάζονται και εκπαιδεύονται για τη ζωή της ενήλικης γυναίκας μέσα από εντελώς διαφορετικές διαδικασίες. Η μουσική και ο χορός μόνο φαίνεται ότι διδάσκονται συστηματικά στα κορίτσια, επειδή αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της θρησκευτικής ζωής στην οποία μετέχουν και γυναίκες.

Ωστόσο αγόρια και κορίτσια ως την ηλικία των επτά ετών που τα αγόρια πηγαίνουν στο σχολείο, έχουν κοινή τη φροντίδα από τη μητέρα και τις γυναίκες του σπιτιού. Μητέρα και τροφί νουούριζαν τα παιδιά με τραγούδια, έλεγαν ιστορίες για να τα αποκοιμίσουν ή να τους κρατήσουν ανυπνία.

Οι ιστορίες αυτές που προέρχονταν από την προφορική παράδοση, οι μύθοι, ουσιαστικά ήταν και η πρώτη διδασκαλία που έπαιρναν τα παιδιά. Αφορούσαν περιπέτειες από την ζωή των ζώων κυρίως, που έβγαINE κάποιo διδάγμα και γι' αυτό ήταν ιδιαίτερα διδακτικές. Ήταν ένα είδος διδασκαλίας που προετοίμαζε το παιδί για τη μελέτη του Ομήρου και τη γνώριμά του με τη ζωή και τα κατορθώματα των ηρώων που περιγράφει. Οι ιστορίες του Αισώπου τον 5ο αι. π.Χ. που φαίνεται ότι υπήρξε παιδαγωγός, κατείχαν σημαντική θέση στην ανεπισημη οικογενειακή παιδεία.

Από την ηλικία των επτά ετών άρχιζε για το αγόρι μια συστηματική εκπαίδευση στο σχολείο με συγκεκριμένο πρόγραμμα και μαθήματα. Οι γονείς δεν ήταν υποχρεωμένοι να στέλλουν τα παιδιά τους στο σχολείο και κανένας νόμος δεν τους επέβαλε κάτι τέτοιο. Η συστηματική εκπαίδευση ήταν ιδιωτική και δαπανηρή, προσήει τότε μόνο στους πλούσιους. Σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση του νέου κατέχει η μορφή του παιδαγωγού, που η απεικόνισή της στην ερυθρόμορφη κυρίως αγγειογραφία μας δίνει μια ζωντανή εικόνα. Ο παιδαγωγός είναι δούλος ή ελεύθερος, ο οποίος αναλαμβάνει ουσιαστικά την διαπαιδαγώγηση και την ανατροφή του αγοριού. Πρόσωπο με πολύ σημαντικό ρόλο ανάμεσα στον πατέρα και τον δάσκαλο παρακολουθεί την εκπαίδευση του νέου και φροντίζει για τη συμπεριφορά του. Ακολουθεί το παιδί στο σχολείο και παρακολουθεί τη διδασκαλία και την επίδοσή του.

Τα μαθήματα που διδάσκει ο νέος είναι τρία. Τα γράμματα, η μουσική και η γυμναστική. Διδάσκονται στο σπίτι του δασκάλου που είναι και το σχολείο, και κάθε μάθημα αποτελεί έργο ξεχωριστού δασκάλου. Το αγόρι μαθαίνει πρώτα να διαβάζει και μετά να γράφει, να χαράζει δηλαδή τα γράμματα μ' ένα μητερό εργαλείο, τη γραφοβίδα, πάνω σε μια ξύλινη πλάκα με κερί. Ο δάσκαλος ήταν ειδικός και λεγόταν γραμματιστής. Όταν το παιδί μάθαινε να διαβάζει και να γράφει, άρχιζε μετά την εκμάθηση του Ομήρου που είναι ο πιο ουσιαστικός εκπαιδευτής, γιατί από τα ποιήματά του που διατηρούν ζωντανή την προγονική ανάμνηση,

αντλούνται γνώσεις για όσα οφείλει να γνωρίζει ο αριανός πολίτης.

Η γραφή και η ανάγνωση λοιπόν, δεν ήταν απλές γνώσεις όπως έχουν γίνει σήμερα. Ήταν ένα μέσο για να κατακτήσουν τα παιδιά τη γνώση που προσέφεραν οι περιπέτειες και οι δυσκολίες των ηρώων του Ομηρικού έπους.

Στη διδασκαλία των γραμμάτων ανήκε και η αριθμητική. Τα παιδιά μάθαιναν να λογαριάζουν και να κάνουν πολλαπλασιασμό.

Βασικό μάθημα για την εκπαίδευση και την καλλιέργεια του νέου είναι η διδασκαλία της μουσικής από τον κιθαριστή, που τους δίδασκε τραγούδια και διάφορα μουσικά όργανα.

Η μουσική - ο ήχος έχει και στον ελληνικό πολιτισμό ξεχωριστή σημασία για την καλλιέργεια του ανθρώπου. Η μουσική στην αρχαία Ελλάδα συνόδευε όλες τις πράξεις της καθημερινής ζωής και συνδεδεμένη καθώς ήταν με τη λατρεία, κυριαρχούσε στις δημόσιες εκδηλώσεις.

Τέλος ο κύκλος της εκπαίδευσης του νέου έκλινε με τη γυμναστική που διδασκόταν από τον παιδοτρίβη στην παλαιάστρα. Τα αγόρια από δώδεκα ως δεκαοχτώ χρονών - ηλικία που το σώμα διαμορφώνεται, πηγαίνουν στους παιδοτρίβες για να αθληθούν. Ο αθλητισμός αποτέλεσε κυρίαρχο στοιχείο της ζωής στην Ελλάδα, συνδυάστηκε με την λατρεία των ηρώων και εισχώρησε στη θρησκευτική ζωή. Οι γιορτές που ετελούντο στα μεγάλα ιερά περιελάμβαναν πάντα και αγώνες άθλησης.

Ο νέος σε ηλικία δεκαοχτώ ετών θεωρείται ότι έχει αποκτήσει τις απαραίτητες θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις και με την εκπλήρωση της στρατιωτικής του θητείας είναι έτοιμος να προσφέρει στα κοινά.

Όμως η παιδεία είναι ένα θέμα που δεν σταματά για κείνον που διημάει μόρφωση. Πανεπιστήμια θέβαια δεν

υπήρχαν. Ωστόσο για τους Αθηναίους που επιθυμούσαν να συνεχίσουν την καλλιέργειά τους, υπήρχαν πολλές ευκαιρίες για μόρφωση. Οι πλουσιότεροι μπορούσαν να παρακολουθήσουν μαθήματα από τους σοφιστές που έρχονταν στην Αθήνα, να συζητήσουν και να διασκεδάσουν μαζί τους στα συμπόσια. Ακόμα να μιλήσουν και να ανταλλάξουν γνώμες στην αγορά με τους ξένους. Η παιδεία είναι μια διαδικασία που πάντα μπορεί να προχωρήσει και να οδηγήσει τον άνθρωπο σε ψηλούς πνευματικούς στόχους.

K.E.

The Education of Youths in Classical Athens

Education and training both in the prehistoric and Homeric Greek society are synonyms with work and dexterity. They presuppose physical, mental and psychological maturity and characterize the action and attitude of man in all the expressions of his life. For the prehistoric human education means: the application and improvement of the gained knowledge - with the help of experience - for handling thus the environment as to create the best living conditions.

For the youths all the activities which concern the management of the house and property and are handed on by the grown-ups are the only education available, since the entire life is concentrated in the family-race.

From the eighth century BC the family lights start loosening. The economy breaks its family boundaries and becomes urban, while the «city» is gradually transformed into «state». Education starts to obtain a definite character and to train citizens for their participation in the public affairs.

By the end of the sixth century the physiognomy of the youth's education has become clear. It is destined only for boys who escorted by their paedagogue go to school and palaestra in order to be taught letters, music and gymnastics. The education is private and aims to train and prepare the youths for the public life. The education of the girls is relevant to their activities in the household and their preparation for the life of the mature, responsible woman and is achieved through certain procedures related to the religious life.

2. Ο Αισώπος με την αλεπού. Κυκλικό του 5ου αι. π.Χ.

K.E.